

Література:

1. Сучасні технології психолого-педагогічного супроводу дітей з порушеннями інтелектуального розвитку в умовах кризових викликів/ авт.: О.В. Чеботарьова, Г.О. Блеч, І.В. Гладченко, І.В. Бобренко, С.В. Трикоз, О.І. Мякушко, І.В. Сухіна та ін.: За наук. ред. О.В. Чеботарьової – К., ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2023. 664 с. <https://lib.iitta.gov.ua/737146>
2. Психолого-педагогічний супровід навчання дітей з інтелектуальними порушеннями/навчально-методичний посібник: науково-популярне видання / О. В. Чеботарьова та ін. Харків. Видавництво «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2020. 256с. Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/722281/1/>
3. Чеботарьова О.В Стратегії і технології навчання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку в умовах кризових викликів //Освіта осіб з особливими потребами в умовах миру і війни. м. Київ, Україна, 2023. С.357-362. <https://lib.iitta.gov.ua/737622/>
4. Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України (2022с, 19 березня). Допомога та підтримка дітям з порушеннями інтелектуального розвитку в умовах воєнного стану в країні. <https://ispukr.org.ua/?p=8705#.Yoa9mahBw2x>

УДК 371.9(075.8)

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВМІЛОСТІ ТА СТИМУЛЮВАННЯ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

*Чистобородова К. В.,
Супрун М. О.,
Супрун Д. М.*

У статті розкрито шляхи формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі спеціальної освіти. Акцент робиться на важливості саморозвитку та самовиховання у вищій освіті. Описано сучасні тенденції підготовки майбутніх психокорекційних педагогів та спеціальних психологів.

Ключові слова: мотивація, професійна освіта, саморозвиток, спеціальна освіта, суспільний запит.

The article reveals the ways of forming the professional competence of future specialists in the industry of special education. The emphasis is on the importance of self-development and self-education in higher education. Current trends in the preparation of future psycho-corrective teachers and special psychologists.

Key words: motivation, professional education, self-development, special education, public inquiry.

Актуальність. Позичування ментально-філософського бачення складних соціальних процесів з урахуванням життєвих запитів полягає у

розумінні пріоритетів розвитку суспільства й держави. Саме тоді на перший план виходить виховання Людини-особистості, яка консолідує *істинні цінності: Життя, Здоров'я, Свобода, Честь, Гідність, Справедливість, Добро, Любов, Професіоналізм* [1]. Про цивілізованість суспільства, насамперед, можна стверджувати з позицій його ставлення до найменш захищених верств громадян, серед яких провідне місце займають діти з особливими освітніми потребами. Одним із основних чинників забезпечення успішної соціалізації дитини із порушеннями психофізичного розвитку є особистість компетентного спеціаліста в галузі спеціальної освіти [2].

Розглядаючи спеціальну психологію та психокорекційну педагогіку як інтегровану галузь філософських, біолого-медичних і психологічних знань про природу внутрішнього світу людини, вбачаємо, що саме в особистості такого фахівця сфокусований позитивний результат усебічного спектру корекційно-виховної роботи. Сучасний працівник сфери корекційної освіти – це вчитель та психолог, вихований на кращих традиціях як вітчизняної, так і світової дефектологічної думки. Спеціаліст зазначеної людинознавчої сфери повинен одночасно і бути носієм різноманітних знань та вмінь, і мати високий рівень емпатії. Саме без здатності передбачати результати своєї діяльності психолог із майстра поступово перейде на рівень посереднього ремісника. Це є неприпустимим в розрізі вступу України до світового співтовариства, де першочергового значення набуває якісна підготовка конкурентоспроможних фахівців із належним рівнем знань.

Актуальність даного дослідження полчає у тому, що реалії сьогодення, зміни у вітчизняній системі освіти, вимоги до сучасного спеціаліста та соціальний запит ринку праці спонукають до перегляду окремих усталених поглядів на цілі й завдання вищої освіти загалом і професійної підготовки вчителів і психологів зокрема. Рівень підготовленості випускника повинен відповідати міжнародним стандартам, що дозволить ефективно співпрацювати в глобальному життєвому просторі.

В умовах зміни системи цінностей та економічної кризи в країні першочергового значення набуває якісна професійна підготовка психологів і вчителів. Лише те психологічне та педагогічне вчення, що забезпечує формування таких особистісних якостей, як стабільність, стійкість, виваженість тощо, стає нагальною потребою в епоху наукових технологій у всіх аспектах розвитку цивілізованого суспільства. Керуючись зазначеними методологічними підходами, ми всіляко прагнемо орієнтувати майбутнього фахівця-психолога на вивчення психологічної науки з позицій духовного пізнання людської природи.

Мета дослідження: виявлення актуальних напрямів професійної підготовки фахівців у галузі спеціальної освіти.

Нова концепція професійної підготовки в галузі спеціальної освіти вимагає іншої орієнтації цілей, принципів, змісту, методик викладання, оцінювання набутих знань відповідно до визначених типових завдань та вмінь їх застосування на практиці. Отже, актуальності набуває взаємопроникнення знань з методики і теорії та їхнього практичного застосування.

Сучасна підготовка психологів в галузі спеціальної освіти – це цілісний процес; система, що складається з ряду підсистем. Кожен етап має свою специфіку в теоретичному і психологічному планах. У першому мається на увазі матеріал для вивчення, його поступове ускладнення. Щодо другого, передбачається вплив на мотиваційну сферу майбутніх психологів та педагогів, формування професійних інтересів.

Системна професійна підготовка психологів визначає зміст та ефективність всієї їхньої діяльності. Теорія тут – це модель, яку психологи та педагоги застосовують для вирішення головної проблеми. Однак слід враховувати три ключові моменти: співвідношення різних підходів, їх місця та ролі; характер і способи включення однієї теорії в іншу; суміщення понятійних апаратів [3].

Важливо, що майбутні вчителі спеціальної школи та психологи мають не тільки володіти сучасними методиками, а й залишатися носіями цінностей

традиційної академічної освіти.

Доцільною і методично виправданою є підготовка, кінцева мета якої відповідає окресленим уявленням студента про майбутню професійну діяльність, стимулює відповідними заходами потребу в отриманні знань, призводить у співзвуччя навчальну діяльність з особистою метою. Молода людина, котра прагне стати психологом чи психокорекційним педагогом, повинна усвідомлювати необхідність професійного навчання як запоруки стати освіченою, культурною, конкурентноспроможною та успішною особистістю. Означений розвиток відбувається за наступних психологічних умов: подолання психологічних захистів та бар'єрів, зменшення симптомів тривожності, сприяння самоактуалізації.

Запорукою зростання молодого спеціаліста є виважене залучення його до самовиховання **засобом формування всіх компонентів професійної підготовки**, а саме:

1. *Професійно-мотиваційний*: сформованість ціннісних орієнтацій, належного ставлення до своєї професійної діяльності, мотивації.

2. *Когнітивно-компетентнісний*: системність знань, їх усвідомленість та стійкість (оволодіння матеріалом на рівні довготривалої пам'яті та використання його надалі).

3. *Операційно-діяльнісний*: готовність до роботи, сформованість діагностичних і прогностичних умінь, здатність використовувати набуті вміння та навички при вирішенні професійних завдань.

4. *Результативно-рефлексивний*: здатність до самоаналізу та рефлексії, орієнтація на самовдосконалення й саморозвиток через свідому постановку та виконання складних професійних завдань більшої складності [4].

Тенденції розвитку суспільства зумовлюють істотне посилення уваги до проблеми інноваційного потенціалу особистості. Усе більшого значення для людини, яка ставить нові життєві цілі та здатна їх досягати, усвідомлювати й відстоювати власну індивідуальність, набуває проблема самовиховання та

самовираження. Такий суспільний запит висунув перед освітньою системою питання про стимулювання саморозвитку особистості, що знайшло відображення в Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»). Саморозвиток й особистісне становлення мають стати життєвими орієнтирами для людини – освіта ж лише забезпечує ці процеси ресурсами. Саме тому в сучасній психолого-педагогічній науці загострюється інтерес до суб'єктності; відбувається перегляд, переосмислення впливових факторів людського розвитку, саморозвитку, що призведе у перспективі до самоздійснення.

Отже, професійна підготовка, зорієнтована на самовдосконалення, спричинить поєднання двох процесів: самовиховання (цілеспрямованої активної діяльності, що направлена на формування і вдосконалення позитивних та усунення негативних якостей), а також самоосвіти (процесу розширення й поглиблення знань, удосконалення та набуття відповідних навичок та умінь). Саме такий підхід до здійснення психолого-педагогічної професійної підготовки уможливить максимальне наближення до гармонійного розвитку особистості.

Психолого-педагогічний процес завдяки індивідуальному підходу і творчому ставленню дозволяє створити умови для саморозвитку студента. Вирішення означеної проблеми значною мірою обумовлене наявністю в майбутніх учителів внутрішньої мотивації до постійного вдосконалення особистісних якостей, а відповідно, потреби у самовдосконаленні. Важливим є виявлення, корекція та формування уявлень студентів щодо саморозвитку з метою здійснення ними свідомого цілепокладання й самопроекування. Феномени самовиховання й саморозвитку – це обов'язково внутрішні мотиваційні процеси, спрямовані на досягнення конкретної мети, як удосконалення через свідому постановку та виконання професійних завдань вищого рівня складності [3].

Перспективність дослідження зумовлена постійним прискоренням науково-технічного прогресу та характерними для сучасного етапу розвитку

світового суспільства швидкими економічними, соціальними та духовними перетвореннями. Подібні дослідження допоможуть створити для особистості фахівця стійкі орієнтири в мінливому світі, особистий сенс професійної самореалізації. Завдяки ним підвищується розкриття особистісного потенціалу фахівця в обраній професії, розвиваються його здібності, відбувається злиття з діяльністю, широко використовується досвід роботи.

Аналіз літератури з проблеми дослідження дозволив визначити *сучасні тенденції професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти*, а саме:

1. Інтернаціоналізація вищої освіти.
2. Компетентнісний підхід.
3. Креативно-інтелектуальний підхід.

4. Раціональне поєднання зарубіжного передового педагогічного досвіду з новаторським педагогічним доробком українських вчених та педагогів-організаторів вищої освіти зазначеного профілю.

Таким чином, соціально-економічні та політичні реалії сучасного світу, трансформаційні процеси у вітчизняній системі освіти, вимоги до сучасного фахівця та соціальне замовлення ринку праці спонукають до перегляду окремих усталених поглядів на цілі та завдання професійно-спрямованої підготовки психологів в галузі спеціальної освіти. Рівень підготовленості психолога повинен відповідати міжнародним стандартам, що дозволить ефективно співпрацювати в глобальному життєвому просторі.

Література:

1. Синьов В.М., Пометун О.І., Кривуша В.І., Супрун М.О. Основи теорії виховання. Навч. посіб. – К. : МП «Леся», 2000. – 140 с.
2. Синьов В.М. Тенденції розвитку освіти дітей з психофізичними вадами в Європі та Україні Збірник наукових праць К-ПНУ ім. І. Огієнка, вип. XX, ч.І Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2012. – С. 7–26.
3. Супрун Д.М. Management – a component of psychologists' professional training (Менеджмент – складова професійної підготовки психологів): Навчально-методичний посібник для студентів, слухачів магістратури та практикуючих психологів / Д.М. Супрун. – К., 2016. – 250 с.
4. Супрун Д.М. Формування компонентів професійного та особистісного зростання психологів в галузі спеціальної освіти (Тренінг): Методичний посібник для студентів, слухачів

УДК 376.42: 373.25

БАР'ЄРИ ТА ФАСИЛІТАТОРИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ДІАЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКА З ПОРУШЕННЯМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ У РОДИННОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Якуба Л С.

Рецензент: Мякушко О. І.

В статті розглянуті основні фактори у середовищі родини, що можуть стати бар'єрами для формування діалогічної компетентності у корекційній роботі. Велика увага приділена значенню емоційного стану батьків, рівня їх психолого-педагогічної компетентності, ролі стилю виховання в родині, а також навичкам і поведінці батьків у спілкуванні з дитиною. Визначено аспекти, які впливають на формування діалогічної компетентності дітей із зазначеною патологією розвитку. Акцентовано увагу на важливості визначення стану дитячо-батьківських відносин у роботі спеціального педагога. Перспективою подальших досліджень передбачається створення інструментів, які б дозволили враховувати ці фактори для створення індивідуальної програми розвитку дитини з метою формування комунікативно-мовленнєвої компетентності.

Ключові слова: діалогічна компетентність, дошкільники з ППР, бар'єри та фасилітатори розвитку, родинне середовище.

The article considers the main factors in the family environment that can become barriers to the formation of dialogic competence in correctional work. Much attention is paid to the importance of the emotional state of parents, the level of their psychological and pedagogical competence, the role of parenting style in the family, as well as the skills and behavior of parents in communicating with a child. Aspects that influence the formation of dialogic competence of children with the specified developmental pathology have been identified. Attention is focused on the importance of determining the state of child-parent relations in the work of a special teacher. The prospect of further research involves the creation of tools that would allow taking into account these factors for the creation of an individual child development program for the purpose of forming communicative and speech competence.

Key words: dialogic competence, preschoolers with ID, barriers and facilitators of development, family environment.

Актуальність проблеми врахування факторів родинного середовища у процесі формування діалогічної компетентності дітей дошкільного віку з порушенням інтелектуального розвитку (ППР) підкреслює той факт, що можливість спілкування в діалозі лежить в основі формування зв'язного монологічного мовлення та забезпечення достатньо високого рівня соціалізації